

İLKÖĞRETİM OKULLARI 3. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERS İÇERİĞİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE, KÜLTÜREL DEĞERLERE UYGUNLUK DÜZEYİ (STANDART BELİRLEME - ERZURUM İL ÖRNEĞİ)

Y.Doç.Dr. Gürbüz OCAK
AKÜ Eğitim Fak./Eğitim Bil./Eğit. Prog. ve Öğrt.

Özet

Bu araştırmanın temel amacı; İlköğretim okullarında uygulanan üçüncü sınıf Hayat Bilgisi dersi programının içerik bakımından, öğretmen görüşlerine göre analiz edilerek, hayat bilgisi dersine yönelik standartları oluşturmaktır.

Bu amacı gerçekleştirmek için, öncelikle yapılan literatür taraması sonucu oluşturulan hayat bilgisi dersi içerik standartları anketi, öğretmen görüşlerine dayalı olarak geliştirilmiş ve standartlar faktör yüklerine göre gruplanmıştır. Geliştirilen içerik standartları anketi ile öğretmen görüşlerine dayalı olarak, hayat bilgisi dersi içerik standartlarının; kültürel değerlere uygunluk düzeyi ve içerikte(ders kitabında) yer alma düzeyi araştırılmıştır.

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini, çalışma evrenini oluşturan Erzurum ili sınırları içinde yer alan 70 ilköğretim okulundan tesadüfi örnekleme ile seçilen 36 ilköğretim okulunda görev yapan 533 öğretmen oluşturmıştır. Geri dönüşü sağlanan 374 tane içerik standartları anketinden elde edilen veriler, bilgisayarda SPSS istatistik programı yardımıyla frekans, yüzde, Khikare teknikleri kullanılarak çözümlenmiştir. Anlamlılık testlerinde $\alpha:0.05$ düzeyi esas alınmıştır.

Elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda öğretmenlerce, geliştirilen içerik standartları; kültürel değerlere uygunluk düzeyi bakımından %98.9 oranında desteklenmiş; ancak bu standartların içerikte(ders kitabında) yer alma düzeyi 14.6 oranında desteklenmiştir. Öğretmenlerce, standartların içerikte(ders kitabında) %85.4 oranında yer almadığına karar verilmiştir.

Anahtar Kelimeler:Hayat Bilgisi Dersi , Standart, İçerik, kültürel değerler

THE APPROPRIATENES TO LEVEL OF VALUES CULTURAL FOR HUMANITIES COURSE IN 3RD YEAR OF PRIMARY SCHOOLS ACCORDING TO TEACHERS' VIEWS (STANDART DEFINITION- ERZURUM CITY SAMPLE)

Y.Doç.Dr. Gürbüz OCAK
AKÜ Eğitim Fak./Eğitim Bil./Eğit. Prog. ve Öğrt.

ABSTRACT

The aim of this study is to establish the contextual standards of the social studies lesson in the third year primary school by analyzing the views of teachers.

Thus, with the help of literature review, the questionnaire for the contextual standards of social studies lesson was developed depending on the views of teachers and standards were grouped according to the importance of factors. With this questionnaire some features of the contextual standards of the social studies lesson were analyzed. For example their appropriatenes to the level of value cultural and the existence in context (textbook) were examined.

In the study a survey method was used. Subjects were 533 teachers in 36 primary schools selected out of 70 with a random sampling technique in Erzurum city. The data from 374 received questionnaires were analyzed by using frequency, percentage, and q square techniques with SPSS at the $\alpha:0,05$ significance level.

As a result of the statistical analyses, the developed standards were supported by teachers according to their appropriatenes to the level of values cultural 98.9%, but to their existence in context (in the textbook) 14.6%. 85.4% of the teachers decided that standards do not exist in the context.

Key Words: Humanities Course, Standard, Contextual, values cultural

---

Y.Doç.Dr. Gürbüz OCAK: İlköğretim Okulları 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders İçerisinin Öğretmen Görüşlerine Göre, Kültürel Değerlere Uygunluk Düzeyi (Standart Belirleme - Erzurum İl Örneği)

GİRİŞ

Eğitimin niteliğinin geliştirilmesi temelde eğitim programlarının geliştirilmesiyle ilişkilidir. Ülkenin eğitim amaçlarına uygun olarak hazırlanmış ve sürekli yenilenen bir eğitim programı, eğitimin nitelik sorunlarının çözümüne büyük ölçüde yardımcı olacaktır. Eğitim programları, eğitimin planlı ve kontrollü bir süreç olmasını sağlar.

Eğitim programlarının geliştirilmesi gelişigüzel yapılamaz. Program geliştirmede istenilen sonuçlara ulaşmak için programın amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme alanlarında analizlerin yapılması gerekmektedir(Uçan, 1989, 59). Program geliştirmenin temel öğelerinden biri olan içerik, eğitim programının hedef davranışlara ulaşmasını sağlayan bir araçtır.

Eğitim programları içerik bakımından çağdas olmalı, bu nedenle dünyada meydana gelen son değişimler eğitim programı içerisine yansıtılmalıdır. Eğitim programına yansıtılacak içerikte neler olmalıdır? Nasıl bir içerik seçilmeli? Bu içeriğin seviyesi ne olmalı? Seçilen içerik nasıl düzenlenmeli? İçeriği uygulayıcı mı, yasa koyucular mı seçmeli? Bütün bu soruların her biri ayrı bir tartışma ve araştırma konusudur.

Gandal(1995), ABD öğretmen federasyonunun; akademik içeriği, öğrenci başarısında yüksek nitelikli standartlar için gerekli olan on kriterden biri olarak kabul ettiğini belirtmiş ve standartların, reformların kapsamlı bir şekilde gerçekleştirilmesi için elverişli bir temel olarak hizmet edeceğini, bu nedenle standartlar belirlenmeden öğretmen eğitimi, profesyonel gelişim, değerlendirme ve eğitim programındaki değişikliklerin doğru olmayacağını ifade etmiştir(Gandal, 1995, 1). Amerika'da modern standart hareketinin baş mimarlarından biri olan Ravitch(1995) standartların "neyin öğretileceğini" ve "ne tür bir performansın beklendiğini" açıkça ortaya koyması halinde başarıyı arttıracığını belirtiyor(Marzano and Kendall 1996, 2).

Eğitimciler diğer yolların yerine standartların eğitim ve öğretime hizmet etmesi için; eğitim programı, öğretim ve değerlendirmeyi standartlarla birlikte sıralarlar. Amaçlar, 25 yildir hedefler ve konular etrafında organize edilmekteydi; ancak şimdi eğitim-öğretim sürecine standartlarda katılmaktadır. Standartlar ortak bir vizyonda eğitimcilerle yardımcı basamağına geçmesine rağmen eğitimciler, okulların sadece test puanlarını dikkate alarak öğrencileri mezun etmişlerdir. Eğer bu test ve standartlarda başarı bekleniyorsa, eğitimcilerin; eğitimin merkezine öğrencilerin başarılarının yanında ilgilerini ve standartlara uygun çalışmalarını da dikkate alma ihtiyaçları kaçınılmazdır(Richard et al., 2001, 56). Blank(1996)'a göre, standartlar eğitimsel politika ve uygulamaların tamamına potansiyel bir etki sağlar. Çünkü standartlar konu içeriğinde ve doğru politikalarda esitlik sağlamada, eğitimin uygulamaya geçirilmesinde, içeriğin organizasyonunda ve bilim eğitimine vizyon sağlamada kullanılır.

Y.Doç.Dr. Gürbüz OCAK: İlköğretim Okulları 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders İçerisinin Öğretmen Görüşlerine Göre, Kültürel Değerlere Uygunluk Düzeyi (Standart Belirleme - Erzurum İl Örneği)

İçerigin seçimi genellikle, konu alanı uzmanı bilim adamlarının bilgiye ve gerçeğe bakış açılarının yani felsefi görüşlerinin etkisinde kalmıştır. Bununla birlikte seçim için yol gösterici olabilecek, “anlamlılık, geçerlilik, ilgi çekicilik, kullanılabilirlik, dayanıklılık, uygulanabilirlik”(Orstein and Hunkins 1988, 169) gibi bazı ortak kriterler de oluşturulabilmektedir. En az içeriğin seçimi kadar önemli bir diğer konuda organizasyonudur. İçerigin organizasyonu, bilginin doğası, çocuğun büyümesi ve gelişmesi yani öğrenmenin karakteristiklerini dikkate almayı gerektiren karmaşık bir süreçtir(Erdem, 1992, 335).

Öğrenciyi hayata, toplumsal yaşamın kural ve gerçeklerine hazırlayan Hayat bilgisi dersi, ilköğretim okulunun ilk üç sınıfında mihver ders olarak okutulmaktadır. İlköğretimde diğer dersler bu ders etrafında şekillenmekte, üniteleri bu derse göre düzenlenmektedir. Bu yaş grubu için bu kadar önemli olan bir dersin içeriği ne olmalıdır?

Çocuğun hayatında önemli bir yere sahip olan Hayat Bilgisi ders içeriğinin de şüphesiz büyük bir titizlikle seçilmesi gereklidir. Program geliştirme sürecinin önemli bir aşaması olan içerik seçimi konusunda, ne yazık ki diğer derslerde olduğu gibi hayat bilgisi dersinde de bir standardimizin olmayışı her program hazırlanışında yeni sorunları beraberinde getirmiştir. Programları daha etkin hale getirecek doğru kararların alınabilmesi için bu kararların dayanaklarının bilimsel çalışmalarla araştırılması, uygulanması ve değerlendirilmesi gerekir. Program geliştirme sürecinin her aşamasında önemli bir role sahip olan öğretmenin şüphesiz program içeriğinin hazırlanması sürecinde görev almaması düşünülemez.

Eğitimin fonksiyonel ve anlamlı bir süreç olduğu düşünülürse, eğitim amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli bir kaynak durumunda bulunan içeriğin, çağın gereklerine uygun hale getirilebilmesi için sürekli yenilenmesi ve geliştirilmesi gereklidir. İlköğretimin üçüncü sınıfı hayat bilgisi dersinin son kez okutulduğu ve bu ders yoluyla çocuğun kazanması gereken davranışların şekillendiği bir dönemdir. Çocuk bu dönemde edindiği davranışlarla diğer beş sınıfta okuyacağı Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi derslerine hazırlanır.

Bu nedenlerle ilköğretim okulları üçüncü sınıf hayat bilgisi ders içeriğinin öğretmen görüşlerine göre belirlenen standartların bazı değişkenler açısından ele alınarak incelenmesinde yarar görülmektedir. Standartlar sayesinde uygun kalitede eğitim yapılabilir. Standartların belirlenmesiyle birlikte hayat bilgisi içeriğindeki gereksiz bilgiler en az düzeye inebilir. Standartların güncellenebilmesi için her türlü bilimsel ve teknik incelemelerin yapılması, benzer çalışmaların takip edilmesi ve eğitimde toplam kalitenin yakalanabilmesi için içerik standartların tespit edilmesi gereklidir.

Bu araştırmanın temel amacı; İlköğretim okullarında uygulanan üçüncü sınıf Hayat Bilgisi dersi programının içerik bakımından, öğretmen görüşlerine göre, analiz edilerek hayat bilgisi dersine yönelik standartların oluşturulmasına katkı sağlamaktır.

Y.Doç.Dr. Gürbüz OCAK: İlköğretim Okulları 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders İçerisinin Öğretmen Görüşlerine Göre, Kültürel Değerlere Uygunluk Düzeyi (Standart Belirleme - Erzurum İl Örneği)

Standartların hazırlanmasında, ilgili kurum ve kuruluşların (üniversite, meb...) dengeli bir şekilde katılımı sağlanarak kurumlar arası uzlaşma sağlanmalıdır. Bu anlayıştan hareketle bu çalışmada, 3. sınıf hayat bilgisi dersi için öğretmenler arası uzlaşma sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu temel amaca yönelik olarak;

Belirlenen hayat bilgisi dersi içerik standartları öğretmen görüşlerine göre,

- Kültürel değerlere uygunluk düzeyi,
- İçerikte(ders kitabında) yer alma düzeyi bakımından araştırılmıştır.

Yöntem

Survey yönteminin benimsendiği bu araştırmanın modeli taramayı esas almıştır. Araştırmanın evrenini, Erzurum Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı, Erzurum merkezde yer alan 70 ilköğretim okulunun sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu çalışmada, evreni temsil edecek örneklemin belirlenmesi tesadüfî örnekleme yöntemine göre yapılmıştır. İlgili evrenden seçilen 36 ilköğretim okulundaki 463 sınıf öğretmeni araştırmanın örneklemini oluşturmıştır.

Araştırmanın temel probleminin çözümü için gerekli bilgilerin toplanması amacıyla "içerik analiz anketi" geliştirilmiştir. Anketin geliştirilmesi aşamasında, benzer nitelikteki bilgi toplama araçları, aynı seviyedeki öğrenci grubuna hitabeden yurt dışı sosyal çalışma içerik standartları ve bilimsel çalışma içerik standartları incelenmiştir. Hayat bilgisi içerik standartlarına ilişkin 103 maddeden oluşan "içerik analizi(standart belirleme) formu" 100 kişilik örneklem grubuna uygulanmıştır.

Formda yer alan maddelerin bir değişken grubunda kümelenmelerini sağlamak ve boyutlarını görmek için temel bileşenler faktör analizi yapılmıştır. Faktör Analizi birbiriyle ilişkili veri yapılarını birbirinden bağımsız ve daha az sayıda yeni veri yapılarına dönüştürmek, bir olusumu, nedenini açıkladıkları varsayılan değişkenleri gruplayarak ortak faktörleri ortaya koymak, bir olusumu etkileyen değişkenleri gruplamak, majör ve minör faktörleri tanımlamak amacıyla başvurulan bir yöntemdir(Özdamar, 1999, 233). Bu analiz sonucunda faktör yükleri .40'in üzerinde olan maddeler bir sonraki uygulamada yorumlanmak üzere ölçme aracına alınmıştır. Daha sonra faktör analizi sonucunda grupları oluşturmak amacıyla Kaiser normalizasyonu kullanılmış ve 24 grup oluşturulmuştur. Bu gruplardaki maddelerden faktör yükü .40'in altında olan maddeler çıkarılmış ve 1-2 maddelik grupların birleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Böylece madde sayısı 96'ya ve grup sayısı 15'e indirilerek "içerik analizi(standart belirleme) formu" kullanılabilir hale getirilmiştir.

Verilerin çözümlenmesinde, frekans ve yüzdelik değerlerin yani sıra nonparametrik bir test olan X^2 (Khi Kare) istatistiksel tekniği kullanılmıştır. İçerik analiz formunda belirlenen değişkenlere ilişkin tanımlık

Y.Doç.Dr. Gürbüz OCAK: İlköğretim Okulları 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders İçerisinin Öğretmen Görüşlerine Göre, Kültürel Değerlere Uygunluk Düzeyi (Standart Belirleme - Erzurum İl Örneği)

değerler; tamamen katılıyorum-4, kısmen katılıyorum-3, çok az katılıyorum-2, hiç katılmıyorum-1 şeklinde düzenlenmiştir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Elde edilen verilere uygulanan Khikare tekniği sonucunda bütün maddelerin her biri için ayrı ayrı hesaplanan Khikare değeri, 0,05 düzeyinde tablo $X^2(7.82)$ değerinden büyük bulunmuştur. Bu değerler öğretmen görüşleri arasında bir ilişkinin var olduğunu göstermektedir. Ancak madde sayısının fazla olması nedeniyle her maddenin X^2 değeri tabloda verilememiştir.

Tablo 1: Standartların değişkenlere göre desteklenme düzeyleri

	Değişkenler		Faktör yükü	A. Kültürel Değerlere Uygunluk Düzeyi (%)	B İçerikte (Ders Kitabında) Yer Almaktadır (%)
	Standartlar				
Arastırma, Bilim, Teknoloji ve Toplum Arasındaki İlişkileri Tanıtıcı Standartlar	1	İçerik, doğa olayları hakkında merak uyandırmaya yönlendirmeli	.864	69.8	43.3
	2	İçerikte gözlemsel ve deneysel araştırma planı örneklerine yer verilmeli	.789	68.7	40.6
	3	Değişik kaynaklardan bilgi toplama, kaydetme, ölçme ve gözlem yapma yolları anlatılmalı	.764	60.4	34.5
	4	Öğrencilerin araştırma yapabilmesi için yakın çevreden seçilen bir problemin çözümleri, çözümlerin sunulması (sözlü, yazılı veya resimlerle) ve uygulanmasıyla ilgili örnek durumlar bulunmalı	.671	64.4	32.1
	5	Öğrencilere sınıf içinde bilimsel bir faaliyet sırasında dikkat etmeleri gereken, güvenlik kuralları tanıtılmalı	.662	64.1	32.0
	6	Yeni araçlarının kullanımıyla ilgili ön bilgilere yer verilmeli	.607	63.4	28.9
	7	Yakın çevrede bulunan kaynak çeşitleri (madenler, su, gaz gibi) tanıtılmalı	.545	53.5	33.4
	8	Çevredeki canlıların sayısal değişimlerini açıklayıcı örnekler bulunmalı	.572	57.2	26.7
	9	İçerikte sebep ve sonuç açıklanmalı ve ilgili örnekler sunulmalı	.549	64.9	29.7
	10	Öğrencilerin, sınıfta yaptıkları bir aktivitenin de bilim olabileceğini gösteren örneklerle yer verilmeli	.517	54.0	24.0
	11	Teknolojik bir bulusun dünyamızı ve insanlığı nasıl etkilediğini anlatan örneklerle yer verilmeli	.452	65.5	34.2
	12	Doğal ya da insan yapımı materyal ve objelerin sınıflandırılmasıyla ilgili örneklerle yer verilmeli	.509	58.3	26.5
	13	Gözlem ve araştırma verilerini analiz etme ve yorumlama yolları açıklanmalı	.501	61.7	33.4
	14	Doğa olaylarının örnek modellerini (yağmur, kar, deprem gibi) yapma yolları gösterilmeli	.457	62.3	32.9
	15	Kız/erkek olarak üyesi olduğu grup içindeki bireylerin görev ve rolleri tanıtılmalı.	.769	68.5	31.4
	16	İçerikte, öğrencinin kendi bireysel özelliklerini diğer öğrencilerle karşılaştırma yapabilmesi için örnekler bulunmalı	.610	60.2	29.6
	17	Bilim ve teknolojiye katkıda bulunan insanlar tanıtılmalı	.423	58.9	38.0
	18	Arz-talep-fiyat gibi ekonomik kavramlar açıklanmalı, ürün fiyatlarının, arz-talep dengesine göre belirlendiğini gösteren örnekler sunulmalı	.871	54.0	27.0
	19	Sınıfta ya da küçük bir grupta ekonominin sembolik bir uygulamasını gösteren örnekler bulunmalı	.639	55.9	32.9

Y.Doç.Dr. Gürbüz OCAK: İlköğretim Okulları 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders İçerisinin Öğretmen Görüşlerine Göre, Kültürel Değerlere Uygunluk Düzeyi (Standart Belirleme - Erzurum İl Örneği)

Tablo 1: Standartların değişkenlere göre desteklenme düzeyleri

	Degiskenler	Faktör yükü	A. Kültürel Değerlere Uygunluk Düzeyi (%)	B İçerikte (Ders Kitabında) Yer Almaktadır (%)	
	Standartlar				
Üretim, Tüketim ve Dağıtım İçin Orga-nize Olan İnsanların Çalışmaları İçeren Standartlar	20	Malların yapımı, alımı, satımı ve ekonomik sistemdeki kullanım durumlarına ilişkin örneklere yer verilmeli	.635	53.7	23.7
	21	Hükümetin bilim ve teknolojiye uyguladığı politika ve yasalarla ilgili örnekler tanıtılmalı	.723	45.0	22.0
	22	İçerikte, elastirel düşünce, uzlaşma, teklif etme gibi karar verme metotları açıklanmalı	.699	58.8	22.1
	23	Öğrencilerin, bilim ve teknolojinin çevreyi değiştirme şekillerini, incelemesini sağlayacak örnekler bulunmalı	.628	52.4	29.2
	24	Ülkelerin birlikte yaptığı Dünya Sağlık Örgütü, UNESCO gibi organizasyonlar tanıtılmalı	.439	53.2	29.2
	25	Bilinçli tüketicilikle ilgili konular ve örneklere yer verilmeli	.510	68.4	65.8
Yasadığı Çevreyi Harita Kullanarak Öğrenmelerini Sağlayan Çalışmaları İçeren Standartlar	26	Öğrencilerin seviyelerine uygun olarak; harita, atlas gibi coğrafya araçlarını kullanmalarına imkan verilmeli	.865	66.1	33.7
	27	Öğrencinin bir geziye çıkarken haritadan yararlanmasına imkan vermeli	.696	56.9	32.4
	28	İçerik, haritadaki ölçek ve sembolleri tanıtılmalı	.730	66.0	31.0
	29	Öğrencilere ölçek kullanarak, harita üzerindeki bir uzaklığı ölçme bilgisi vermeli	.606	58.0	28.1
	30	İçerikte sembol ve ölçek kullanarak bir haritanın nasıl çizildiği gösterilmeli	.428	59.1	31.3
	31	Öğrenciyi, toplumların belirli doğal kaynakları tercih etmesinin sebeplerini tartıştırmaya yönlendirmeli	.453	56.4	33.4
	32	İçerikte, öğrencilere, “renkli bir siyasi haritaya ülke veya şehirleri yerleştirme” becerisini kazandıracak bilgiler bulunmalı	.402	57.5	28.3
	33	İçerikte, öğrencilere; harita üzerine doğal özellikleri yerleştirme ve adlandırma becerisini kazandırmaya yönelik bilgiler bulunmalı	.411	54.5	22.7
	34	Bir haritada dünyanın bütününe ya da parçasının nasıl temsil edildiği tanıtılmalı	.810	67.3	30.2
	35	İçerikte; güncel haberlerin yer aldığı bir haritanın değişik örnekleri bulunmalı	.782	56.1	24.9
	36	Ülkemizin ihtiyaçlarını açıklamalı ve ihtiyaçlarını karşılayabilen diğer ülkeleri örneklemler	.512	64.4	25.9
	37	İçerik öğrencileri güncel ve mahalli sorunları tartıştırmaya yönlendirmeli	.464	58.6	32.3
Öğrencilerin Kültürü ve Kültürel Özellikleri Öğrenmesini Sağlayan Çalışmaları İçeren Standartlar	38	İçerik yöresel giyinme ve yiyecek tiplerini tanıtılmalı	.431	52.2	28.6
	39	Kültürler arasındaki benzerlik ve farklılıkları karşılaştırma yolları anlatılmalı	.472	51.9	24.6
	40	İçerik öğrenciyi bir konuyla ilgili, zaman içindeki değişimin sebeplerini açıklamaya yönlendirmeli	.724	54.8	29.7
	41	Öğrencinin, geçmiş olaylarla ilgili hikayelerin benzerlik ve farklılıklarını karşılaştırabilmesi için örnek durumlar bulunmalı	.492	59.6	35.3
	42	İçerikte, toplumların belli kültürlerde yaşamayı niçin tercih ettiği açıklanmalı	.484	67.9	25.6
	43	Farklı yer ve zamanlardaki insanların aynı konuyla ilgili, farklı dünya görüşleri tanıtılmalı	.741	57.3	35.6
	44	Öğrenciyi toplumsal değişim tanıtılmalı ve öğrencinin gelecekte bunların etkilerini tanımasını sağlayacak örnekler bulunmalı	.406	59.9	31.5

Tablo 1(Devam): Standartların değişkenlere göre desteklenme düzeyleri

Y.Doç.Dr. Gürbüz OCAK: İlköğretim Okulları 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders İçerisinin Öğretmen Görüşlerine Göre, Kültürel Değerlere Uygunluk Düzeyi (Standart Belirleme - Erzurum İl Örneği)

No	Standartlar	Faktör yükü	Degiskenler		
			A. Kültürel Değerlere Uygunluk Düzeyi(%)	B İçerikte (Ders Kitabın-da) Yer Almaktadır(%)	
Küresel İlişkileri Öğrenmelerini Sağlayan Çalışmaları İçeren Standartlar	45	İçerikte, farklı geçmişten gelen insanların topluma nasıl katkıda buldukları anlatılmalı	.424	59.4	38.7
	46	İçerik, öğrencileri farklı toplumdaki ortak sorunların çözümlerini tartışmaya yönlendirmeli	.525	56.4	23.8
	47	Davranışların, tutumların, değerlerin ve fikirlerin gelişmesinde kültürün etkisini anlatılmalı	.340	60.7	30.2
	48	Değerler ve inançların kuralları etkileme biçimlerine ilişkin örnekler yer verilmeli	.800	70.3	38.5
Küresel İlişkileri Öğrenmelerini Sağlayan Çalışmaları İçeren Standartlar	49	İçerikte, dil, sanat, müzik, inanç sistemi ve diğer kültürel elemanların insanlarla ilgileri tanıtılmalı	.793	56.9	32.9
	50	Öğrencileri, küresel sorunları (küresel ısınma gibi) tartışmaya yönlendirmeli	.678	57.7	24.0
	51	İçerikte, küresel bir toplumda teknolojinin etkileri tanıtılmalı	.439	60.2	24.6
	52	İçerikte toplumların birbirine yardım etme yolları açıklanmalı	.575	61.2	31.8
	53	İçerikte hükümetimizin diğer hükümetlerle ilişkileri açıklanmalı	.366	58.2	22.2
Madde Eneji ve Uzay Tanıtıcı Standartlar	54	İçerikte, öğrenci seviyesine uygun olarak hareket -kuvvet -enerji ilişkisi anlatılmalı	.718	65.8	51.1
	55	Öğrenci seviyesine uygun olarak maddenin özellikleri (kati-sivi-gaz maddeler, sertlik, yumusaklık, renk, koku gibi) tanıtılmalı	.670	75.4	68.7
	56	İçerikte, seviyeye uygun olarak uzay ve güneş sistemi tanıtılmalı	.753	66.7	67.1
Canlı ve Can-sız Varlıkları Tanıtıcı Standartlar	57	İçerikte, canlı varlıklar seviyeye uygun olarak tanıtılmalı, canlı varlıkları koruma yolları anlatılmalı	.841	71.4	66.6
	58	İçerikte, cansız varlıklar seviyeye uygun olarak tanıtılmalı, cansız varlıkları koruma yolları anlatılmalı	.771	70.1	69.8
	59	İçerikte, insan vücudu seviyeye uygun olarak tanıtılmalı, sağlıklı yaşam için yapılması gerekenlere yer verilmeli	.693	76.0	74.9
Öğrencilerin Toplumu ve Toplumsal Olayları Tanımlarını Sağlayan Çalışmaları İçeren Standartlar	60	Vatandaşların halk politikalarında etkili olabileceği hareketler açıklanmalı	.523	56.2	29.9
	61	İçerikte, sosyal sorunları çözümlenmede kullanılan toplumsal politikaları gösteren örnekler yer verilmeli	.503	51.9	28.0
	62	İçerik topluma ilgili güncel olayların, yaşanan dönemdeki sebep ve etkilerini tartışmaya yönlendirmeli	.470	55.1	33.9
	63	İçerikte, birey, grup ve kurumlar arasındaki anlaşmazlık örnekleri sunulmalı; bu anlaşmazlıkları giderme yolları tartışılmalı	.414	52.4	25.9
	64	İçerikte, seviyeye uygun olarak güncel yenilikler tanıtılmalı, bunların yararları anlatılmalı	.549	66.8	29.1
	65	İçerikte, bireyler, gruplar ve uluslar arasında olabilecek sosyal uyumsuzluklar tanıtılmalı	.507	66.6	27.2
	66	Güç, eşitlik, yasa, özgürlük, sorumluluk ve haklar gibi cumhuriyetin temel esasları tanıtılmalı	.520	60.2	36.9
	67	İsbirliği yapmak için bir noktada uzlaşma yapma yolları anlatılmalı	.406	66.3	30.8
	68	İçerikte, insanlar ve uluslar arasındaki işbirliği ve uyumsuzlukların sebepleri açıklanmalı, öğrenciler çözüme yönlendirilmeli	.520	56.6	26.3
	69	İçerikte insan haklarıyla ilgili standartlar ve sorunlar tanıtılmalı, öğrenciler bunları araştırmaya yönlendirilmeli	.424	59.9	28.6

Tablo 1(Devam): Standartların değişkenlere göre desteklenme düzeyleri

Y.Doç.Dr. Gürbüz OCAK: İlköğretim Okulları 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders İçerisinin Öğretmen Görüşlerine Göre, Kültürel Değerlere Uygunluk Düzeyi (Standart Belirleme - Erzurum İl Örneği)

No	Değişkenler		Faktör yükü	A. Kültürel Değerlere Uygunluk Düzeyi (%)	B. İçerikte (Ders Kitabın -da) Yer Almaktadır (%)
	Standartlar				
	70	Zamanı değerlendirebilmek için yapılması gerekli faydalı çalışma örneklerine yer verilmeli	.806	67.9	42.3
	71	İçerikte, sevgi ve saygıyla ilgili örnek durumlar yer almalı	.462	71.6	58.2
	72	Seviyeye uygun olarak eğitimin önemi, cahil ile eğitilmiş insan arasındaki farklar anlatılmalı	.693	74.8	57.2
Tarihsel Sıreci Tanıtıcı Çalışmaları İçeren Standartlar	73	İçerikte, öğrencinin geçmişte yaşanan olaylardan geleceği görmesine yardım edilmeli	.693	67.7	29.4
	74	Basit zaman çizelgesi yapma ve okuma becerisini kazandırılmalı	.746	64.7	31.8
	75	İçerikte, belge, mektup, harita, kitap ve günlük gibi geçmişte yazılan değişik kaynaklar incelenmeli	.423	55.4	31.6
Veri Grafikleri ve Sınıflamaları İçeren Standartlar	76	İçerikte sınıflama sistemi açıklanmalı	.755	52.7	21.6
	77	İçerikte, veri grafikleri yapma ve grafik okuma yolları anlatılmalı	.412	62.3	31.2
Farklı Kültürel Görüşleri Tanıtıcı Çalışmaları İçeren Standartlar	78	Farklı kültürel görüşlerin, problem çözümlerine yardım etme biçimleri açıklanmalı	.828	57.2	28.9
	79	Çeşitli durumlardaki anlaşmazlıkların farklı kültür ve toplumlardaki çözümleri karşılaştırılmalı	.578	60.2	26.8
	80	İçerikte, potansiyel kültürel anlaşmazlık durumları tanımlanmalı	.539	53.7	21.9
	81	Farklı insanların, benzer olaylar hakkındaki düşüncelerine ilişkin örnekler yer almalı	.823	54.4	35.8
Fiziki ve Sosyal Çevreyi Tanıtıcı Çalışmaları İçeren Standartlar	82	Öğrencinin içinde yaşadığı sosyal çevre tanıtılmalı, sosyal çevreyle iyi ilişkiler kurma yolları anlatılmalı	.789	58.1	33.4
	83	Sınıfta, okulda, evde ve çevrede toplu yaşama biçimleri tanıtılmalı, toplu yaşama kuralları yer almalı	.642	72.7	43.5
	84	İçerikte hak ve sorumluluklar tanıtılmalı	.660	72.5	47.9
	85	Öğrencinin yaşadığı fiziki çevre tanıtılmalı ve bu çevreyi geliştirmek için yapılması gerekenler yer almalı	.734	69.0	45.2
Teknolojinin Toplumu Etkileme Biçimlerini Tanıtıcı Standartlar	86	İçerikte, teknolojinin topluma yardım etme biçimlerini açıklayan örnekler bulunmalı	.460	70.0	39.9
	87	İçerikte teknolojinin çevreyi etkileme biçimleri tanıtılmalı	.418	59.1	36.4
	88	İçerikte, koruma amaçlı kullanılan (uydu sistemleri, kamera, radar gibi) teknolojik kontrol yolları tanıtılmalı	.377	52.1	29.6
	89	Öğrencinin günlük hayatında kullandığı araç-gereçler tanıtılmalı, bunları koruma yolları anlatılmalı	.804	78.1	36.0
Millî Birliğini Güçlendirici Çalışmaları İçeren Standartlar	90	Millî bayramlarımız tanıtılmalı, bu günlerin bayram olarak kutlanmasının sebepleri açıklanmalı	.745	81.0	74.0
	91	İçerikte, bayrağın bir millet için önemi, bayrağın manevi değeri, nasıl kazanıldığı gibi bilgilere yer verilmeli	.887	77.3	71.6
	92	Atatürk'ün kişisel özellikleri, yaptığı işler hakkında bilgi verilmeli	.799	80.2	75.4
	93	İstiklal Marsı'nın bir millet için önemi, manevi değeri gibi konulara yer verilmeli	.862	76.7	70.5
	94	İçerikte Atatürk ilke ve inkılaplarının tanıtılmalı	.336	82.6	72.4

Tablo 1(Devam): Standartların değişkenlere göre desteklenme düzeyleri

Y.Doç.Dr. Gürbüz OCAK: İlköğretim Okulları 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders İçerisinin Öğretmen Görüşlerine Göre, Kültürel Değerlere Uygunluk Düzeyi (Standart Belirleme - Erzurum İl Örneği)

No	Degiskenler	Faktör yükü	A. Kültürel Değerlere Uygunluk Düzeyi(%)	B İçerikte (Ders Kitabın-da) Yer Almaktadır(%)
	Standartlar			
Doğal Kaynakların Olusumu	95 İçerik insan yaşamı için gerekli olan organizmaları etkileyen çevre faktörlerini araştırmaya yönlendirmeli ve bu faktörleri tanıtmalı	.460	76.6	21.7
	96 Çevredeki önemli doğal kaynakların oluşumu, elde edilme yolları ve doğal kaynakların sınırlı olduğunu gösteren örneklerle yer verilmeli	.418	71.4	36.1
Standartların Desteklenme Oranı(%)			98.9	14.6

A.Öğretmenlerce belirlenen hayat bilgisi dersi içerik standartlarının öğretmen görüşlerine göre, kültürel değerlere uygunluk düzeyi nedir?

Tablo 1'de de belirtildiği gibi öğretmen görüşlerine göre belirlenen standartlardan, 21 numaralı standart (Hükümetin bilim ve teknolojide uyguladığı politika ve yasalarla ilgili örnekler tanıtılmalı) öğretmenlerce kültürel değerlere uygunluk düzeyi bakımından desteklenmemiştir. Ancak bunun dışındaki 95 standart öğretmenlerce kabul görmüştür. Bu sonuçlar bize öğretmenlerce belirlenen, hayat bilgisi dersi içerik standartlarının %98.9'unun kültürel değerlere uygun olduğunu göstermektedir. İçerik düzenlenirken dikkate alınması gerekli kriterlerden biri de kültürel değerlere uygunluktur. Bir ders alanı için seçilen içerikte yer alan çalışmaların öncelikli olarak milli kültüre uygun olması gereklidir. Hayat bilgisi dersi toplumsal bir ders olduğundan bu dersi alan öğrencilere önce milli kültür, sonra evrensel kültür seviyelerine uygun olarak tanıtılmalıdır. Bu yaş grubundaki öğrenciler ailesi dışındaki bir toplumla ilk defa okulda karşılaşılır. Okulda karşılaştığı ilk deneyimler, onun için hayati boyunca unutamayacağı olaylardır. Bu nedenle hayat bilgisi içeriğinde yer alacak çalışmalar kültürel değerlere uygun olmalıdır.

İçerik, öğrencinin içinde yaşadığı kültürel değerlere göre düzenlenmelidir(Sönmez, 1999, 72). Süphesiz ülkemizde her bölgeye göre bir içerik düzenlemek mümkün değildir. Ancak düzenlenen genel bir içerik bölgesel farklılıklar dikkate alınarak uygulanmalıdır. Topses(2001)'e göre hayat bilgisi dersleri, toplumsal yaşamın çeşitli kurallarını, yasalarını, değerlerini ve bu konuda yazılan ya da yazılacak olan metinlerle çocuğa tanıtılmalıdır. Bu kural ve değerlerin önem ve rollerinin yanında, onlara uyma biçimlerinin de önemli olduğu belirtilerek, çocuğun topluma edilgen değil, etkin uyum sağlaması yönünde bilinç ve değerler geliştirilmesi sağlanabilir(Topses, 2001, 16). Bir birey olan çocuk hem kültürü geliştirebileceğini hem de bu kültürden yararlanabileceğini bilmelidir. Ders içi ve ders dışında geçireceği çeşitli öğrenme yasantılarıyla çocuk yaşadığı toplumun değerlerini benimsemelidir. Buna göre hayat bilgisi ders içeriğine alınacak olan içeriğin öğrencinin kültürel değerlerine uygun olması gereklidir.

Y.Doç.Dr. Gürbüz OCAK: İlköğretim Okulları 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders İçerisinin Öğretmen Görüşlerine Göre, Kültürel Değerlere Uygunluk Düzeyi (Standart Belirleme - Erzurum İl Örneği)

Ocak(2003), “İlköğretim Okulları 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders İçerisinin Öğretmen Görüşlerine Göre, Bazı Değişkenler Açısından Yeterlilik Düzeyi” adlı çalışmada standartların, amaçlarla tutarlılık düzeyi bakımından % 86.5 oranında; öğrenci seviyesine uygunluk düzeyi bakımından %89.6 oranında öğretmenlerce desteklendiğini belirtmiştir(Ocak, 2003, 336).

B.Öğretmenlerce belirlenen hayat bilgisi dersi içerik standartlarının öğretmen görüşlerine göre, içerikte (ders kitabında) yer alma düzeyi nedir?

Tablo 1’de de belirtildiği gibi öğretmen görüşlerine göre belirlenen standartlardan, 25, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 71, 72, 90, 91, 92, 93, 94 numaralı standartların öğretmenlerce içerikte (ders kitabında) yer aldığına, diğer 82 standardın ise içerikte yer almadığına karar verilmiştir. Bu sonuçlar, öğretmenlerce belirlenen, Hayat Bilgisi dersi içerik standartlarından ancak %14.6’sinin içerikte (ders kitabında) yer aldığını göstermektedir.

Standartlar belirlenirken uygulanmakta olan Hayat Bilgisi programından da standartlar seçilmiştir. Örneğin “içerikte, öğrenci seviyesine uygun olarak hareket-kuvvet-enerji ilişkisi anlatılmalı” şeklinde olan 54 numaralı standart mevcut programda “hareket-kuvvet- enerji ilişkisini kavrayabilme”(Anonim, 2000, 122) şeklinde ifade edilen özel bir hedeftir. Bu nedenle hedeflere yönelik olarak hazırlanan içerikte(ders kitabında) bu standartla ilgili çalışmaların yer alması kaçınılmazdır. Öğretmenler anketteki ifadeleri mevcut içeriği dikkate alarak değerlendirme yaptıklarından bu standartların uygulanmakta olan içerikte yer aldığını belirtmişlerdir.

Eğitim programında içerik, eğitim amaçlarının gerçekleşmesinde araç olarak kullanılır ve hedef davranışları kazandıracak biçimde ünite ve konuların düzenlenmesi şeklinde düşünülür. Ünite ve konular toplu olarak öğrencinin bir öğretim yılı süresince okuyacağı ders kitaplarına yerleştirilmektedir. Ders kitaplarının öğrencinin öğrenme güdüsünü destekleyecek biçimde ve eğitim programının hedeflerine uygun olarak hazırlanması gereklidir.

Hayat bilgisi dersi öğrencinin daha sonraki yıllarda alacağı fen bilgisi ve sosyal bilgiler derslerine hazırlık niteliindedir. Hayat bilgisi dersi bu derslere bir temel oluşturur. Ancak uygulamadaki programın içeriğinde bir takım eksiklikler vardır. Örneğin araştırmada öğretmenlerce kültürel değerlere uygun bulunan standartlardan biri olan “içerik, haritadaki ölçek ve sembolleri tanıtmalı” standardı mevcut hayat bilgisi içeriğinde yer almamaktadır.

Araştırmada, “Araştırma, bilim, teknoloji ve toplum arasındaki ilişkileri tanıtmalı standartlar” şeklinde gruplandırılan edilen ilk 17 standardın tamamı kültürel değerlere uygunluk düzeyi bakımından öğretmenlerce kabul görmüş; ancak öğretmenler bu standartlarla ilgili çalışmaların içerikte (ders kitabında) yer almadığını belirtmişlerdir.

Y.Doç.Dr. Gürbüz OCAK: İlköğretim Okulları 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders İçerisinin Öğretmen Görüşlerine Göre, Kültürel Değerlere Uygunluk Düzeyi (Standart Belirleme - Erzurum İl Örneği)

“Madde, enerji ve uzayı tanıttirici standartlar”, “canlı ve cansız varlıkları tanıttirici standartlar” ve “millî birliğı güçlendirici çalışmalarını içeren standartlar” şeklinde gruplandırılan standartların tamamını hem kültürel değerlere uygunluk düzeyini bakımından hem de ders kitabında yer alma düzeyini bakımından öğretmenlerce kabul görmüştür.

Sonuçlar

Yapılan araştırma sonucunda öğretmenlerce, ilköğretim 3. sınıf hayat bilgisi dersiyle ilgili olarak 96 tane içerik standardını tespit edilmiştir.

Belirlenen içerik standartlarının %98.9'unun kültürel değerlere uygun olduğunu; bu standartlardan ancak %14.6'sinin içerikte (ders kitabında) yer aldığı belirtilmiştir.

Mevcut içerikte (ders kitabında) yer aldığı belirtilen standartlar çoğunlukla uygulanmakta olan programın hedeflerinden seçilen standartlardır.

Bu sonuçlar, araştırmada öğretmenlerce belirlenen içerik standartlarının yine öğretmenlerce büyük oranda kabul gördüğünü göstermektedir.

“Öğrencilerin; üretim, tüketim ve dağıtım için organize olan insanların çalışmalarını tanımasına yardımcı olan standartlar”dan 21 numaralı standart öğretmenler tarafından kültürel değerlere uygunluk düzeyini bakımından yeterli bulunmamıştır. Ancak diğer 95 standart öğretmenlerce kültürel değerlere uygun bulunmuştur.

Öneriler

Öğretmenlerce içerikte (ders kitabında) yer almadığı belirtilen standartların dışında kalan 82 standart başka değişkenlerle kontrol edilerek, desteklendikten sonra bunlarla ilgili çalışmaların içeriğe konulması gereklidir.

Öğretmenlerce kabul gören standartlarla ilgili çalışmaların kapsamını ülke genelinde yapılacak araştırmalarla belirlendikten sonra uygun olan standartlarla ilgili çalışmaların ders kitaplarına konulması faydalı olacaktır.

Bu çalışma Erzurum il örneğine göre yapılmıştır. Yeni çalışmaların Türkiye örneğini dikkate alınarak yapılması uygun olabilir.

Yapılan araştırmada kullanılan değişkenlerin yanı sıra standartların farklı değişkenlerle (öğrencileri bir üst sınıfa hazırlama düzeyini, okul çevre imkanlarıyla kazandırılabilme, diğer derslerle tutarlılık, toplumsal fayda düzeyini ...) yeniden değerlendirilmesi yararlı olabilir.

Standartların okul-çevre imkanlarıyla; strateji, yöntem ve tekniklerle kazandırılabilme düzeylerini değerlendirmek için deneysel çalışmalar yapılabilir.

Ülke genelinde yapılacak çalışmalarla her dersin standartları belirlemeli, öğretmenler standartlara dayalı eğitim konusunda bilgilendirildikten sonra yapılan eğitim bu yönde olmalıdır.

Y.Doç.Dr. Gürbüz OCAK: İlköğretim Okulları 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders İçerisinin Öğretmen Görüşlerine Göre, Kültürel Değerlere Uygunluk Düzeyi (Standart Belirleme - Erzurum İl Örneği)

Standartlarda bütün alanların tam anlamıyla temsil edilmesi mümkün değildir. Standartların sürekli yenilenmesi gereklidir. Skoog ve Bilica(2002), eyalet standartlarıyla ilgili olarak yaptıkları çalışmada; ABD'deki bütün eyalet standartları içinde "türlerin değişimiyle ilgili standartlar"ın oranını %92; "doğal seleksiyon ile ilgili standartlar"ın oranını %92; "insan gelişimiyle ilgili standartlar"ın oranını %14 olarak bulmuştur(Skoog and Bilica, 2002, 457-458). Alt kategorilere ait standartların, genel standartları %100 oranında temsil edebilmesi için sürekli revize edilmesi, yeni çalışmalarla desteklenmesi gerekmektedir.

Standartlar bilimsel, teknik ve deneysel çalışmaların kesinleşmiş sonuçlarıdır. Kesinleşen bu sonuçlar gelişmeye açık olmalı bu günün şartlarıyla birlikte gelecekteki gelişme imkanlarını da dikkate almalıdır. Standartların hazırlanmasında ilgili kurum ve kuruluşların dengeli bir şekilde katılımı sağlanarak kurullar arası uzlaşma sağlanmalıdır. Bizim yaptığımız çalışma bu kurumlardan yalnızca öğretmen boyutunu ele almaktadır. Yeni çalışmalarda belirlenen standartlar dikkate alınarak öğrenci, veli, ilgili alan uzmanı olan öğretim elemanı boyutları da araştırılmalıdır.

Eğitimde toplam kalitenin artırılabilmesi için içerikte standartların belirlenmesi ve bu standartların sürekli güncellenmesi gereklidir; ancak buradaki standartlar bir ders kitabının biçimsel anlamda yenilenmesi değildir. İçerigin belirlenmesi, içerikte kullanılan yazının puntosu, resmin yeri gibi fiziksel anlamda olmak yerine birtakım bilimsel çalışmalardan sonra belirlenen standartlara uygun olmalıdır.

İçerigin seçimi ve düzenlenmesinin bu kadar karmaşık olmasının sonucunda ilköğretim okullarının ilk üç yılında okutulan hayat bilgisi dersinin içeriği de birbirine girmiştir. Öyle ki bir önceki yıl okutulan dersin içeriği bir sonraki yıl çok az değişikliklerle yeniden sunulmuştur. Doganay ve Aslantas(1994)'in yaptıkları çalışmada, "sağlığımızı nasıl koruyalım" ünitesinin konuları, üçüncü sınıfta "sağlığımızı koruyalım" ünitesi konularında tekrarlandığını belirtmişlerdir(Doganay ve Aslantas, 1994, 886). İçerikle ilgili böyle problemlerin giderilebilmesi için öncelikle içerik standartlarının belirlenmesi daha sonra bu standartların içerik seçiminde kullanılması gerekmektedir.

Kaynaklar

- Anonim. (2000). *İlköğretim Okulu Ders Programları*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Blank, R. (1996). "How are State Curricula Frameworks in Science Changing Across the States", *NASSP Bulletin*, 80(577), (16-23).
- Doganay, A. ve Aslantas, Ö.(1994). "İlköğretim Programlarında Mihver Derslerin Konu Tekrari Açısından Analizi", *Adana :1.Eğitim Bilimleri Kongresi, Bildiriler, Cilt 1, Çukurova Üni. Egit. Fak.* (883-890).
- Erdem, M.(1992). "İlköğretimde Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Derslerinin İçeriklerinin Düzenlenisindeki İlkeler" *Türkiye'de İlköğretim Sempozyumu*. (21-22 Mayıs). Eğitim Fak. Dergisi, Hacettepe Uni., Sayı: 8, Ankara, (335-338).
- Gandal, M. (1995). "Not All Standarts Are Created Equal", *Educational Leadership*, Volume 52, Number 6, Washington.
- Marzano, R., J. and Kendall, J.S. (1996). *A Comprehensive Guide to Designing Standards-Based Districts, Schools, and Classrooms*. McREL, 2550 S.Parker Rd..

Y.Doç.Dr. Gürbüz OCAK: İlköğretim Okulları 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders İçerisinin Öğretmen Görüşlerine Göre, Kültürel Değerlere Uygunluk Düzeyi (Standart Belirleme - Erzurum İl Örneği)

- Ocak, G.(2003). İlköğretim Okulları 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders İçerisinin Öğretmen Görüşlerine Göre, Bazı Değişkenler Açısından Yeterlilik Düzeyi.(Yayınlanmamış doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ornstein, A.C. and F.P. Hunkins.(1988). *Curriculum: Foundations, Principles and Issues* Prentice Hall. Englewood Cliffs, New Jersey.
- Özdamar, K. (1999). Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi.(2.Baskı). Eskisehir: Kaan Kitabevi.
- Richard, W. Strong. Harvey F. Silver and Matthew J. Perini. (2001). "Making Students as Important as Standards" Association for Supervision and Curriculum Development. Educational Leadership, November (56-61).
- Skoog, G. and Bilica K. (2002). "The Emphasis Given to Evolution in State Science Standards: A Lever for Change in evolution Education?" Science Education, Vol.:86, Issue: 4, (445-460).
- Sönmez, V.(1999). *Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. İstanbul: MEB Yayınları, 3230.
- Topses, G. (2001). Hayat Bilgisi Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Hazırlama Gerekçesi. (Edit: Leyla Küçükahmet) Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu- Hayat Bilgisi 1-3. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, (1-17).
- Uçan, A.(1989). "Çağdas Eğitimde Program geliştirme sürecine Genel bir Bakış," Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Sempozyumu bildiri Özetleri 15-17 Haziran 1989. I.Ü. Eğitim Fak. .